

Лекція 3. Дитина в родині: від Античності до Середньовіччя.

Питання

1. *Періодизація відносин батьки-діти*
2. *Діти в родині в епоху Античності*
3. *Діти в родині в епоху Середньовіччя*

Періодизація відносин батьки-діти

Класифікація відносин батьки-діти за Ллодом де Мойсом:

1. Інфантицидна модель (до IV ст.) — Характеризується наявністю жертвопринесень, вбивств дітей і насильства в їх відношенні.
2. Відсторонена модель (IV–XIII ст.) — Характеризується відмовою від дітовбивства у зв'язку з поширенням християнства і практикою передачі батьками дітей на виховання третім особам.
3. Амбівалентна модель (XIV–XVII ст.) — Згідно із світоглядом епохи, в дітях бачать істоту, в якій борються Бог і Диявол.
4. Нав'язувальна модель (XVIII ст.) — Всі думки, вчинки, бажання, успіхи в навчанні, стан здоров'я постійно контролюються батьками.
5. Соціалізувальна модель (XIX–XX ст.) — Батьки гуманні до своїх дітей. Вони прагнуть виховувати їх, ґрунтуючись на знаннях в галузі психології та педагогіки.
6. Допоміжна модель (кінець XX ст.) — У дитині цінується насамперед індивідуальність. Завдання батьків — максимально сприяти самореалізації дитини

Діти в родині в епоху Античності

Загальні тези:

Дитина в Античності – це інфантицидна модель. Діти - це безправні суб'єкти. Сенека : «Ми розбиваємо голову скаженій собаці, хвору вівцю ми пускаємо під ніж, бо вона заразить усе стадо, ненормальне потомство ми

ліквідуємо, також ми топимо дітей, які при народженні є слабкими та ненормальними».

4 ст. до н.е. Заборони на дітовбивство не було до 374 року.

В той же час дітей готували до дорослого життя. Спарта - з хлопчиків вирощували воїнів.

Дітей вчили грамоті, музиці, у Римській імперії – філософії, риторичі

I століття н.е. Квінтіліан - критикував дорослих за те, що вони не приховували доросле життя від дітей. Є доросле життя, є дитяче життя. Дорослі повинні червоніти за своє життя.

Діти мали мати інформацію (комунікувати) щоб ввійти в світ дорослих.

Тобто існувало і соціальне дитинство.

Народження дитини було святом, про який сповіщали всіх сусідів вінки, повішені на дверях. Батько піднімав немовляти, якого клали перед ним на землю; це означало, що він визнавав його своїм законним дитиною. А він міг відкинути його, і тоді новонародженого викидали. З цим жорстоким звичаєм боролися ще християнські письменники, і Мінучій Фелікс вказує на нього, як на один із злочинів, яке в язичницької середовищі таким не шанувалося: «Ви іноді викидаєте ваших синів звірам і птахам, а іноді зраджуєте жалісно смерті через задушений» . Тільки при Олександрі Півночі викидання дітей було оголошено злочином, яке прирівнювалося до вбивства.

Право викинути дитину, продати його або навіть убить¹ цілком належало батькові; - «немає людей, які володіли б такою владою над своїми дітьми, який володіємо ми». Що дійсно сказав батько Горація своєму синові, який убив сестру за те, що вона оплакувала ворога батьківщини, і стався весь цей трагічний епізод в дійсності, це в даному випадку не має значення: важливо заяву, яке Лівій, сучасник Августа, вкладає в уста старого -батька: якби вчинок сина був несправедливий, він, батько, сам стратив б сина. Що дав життя мав право нею і розпоряджатися: відома формула - «я тебе породив, я тебе і вб'ю» - розвинулася в логічному розумі римлянина в систему обґрунтованого права, йменувався «батьківській владою» (*patria potestas*). Це було щось непорушне, освячене природою і законом. Коли в грізний час війни троє с.149 військових трибунів, наділених консульської владою, сперечаються в сенаті про те, кому

йти воювати (справа відбувається в V ст. До н. Е.) - міські справи в таку хвилину здаються занадто нікчемними, і все троє рвуться до війська, - то батько одного з них наказує йому залишитися в Римі «священну владу батька» (*maiestas patria*). Цього наказу достатньо, щоб припинити і суперечка, і необхідність метання жереба: батьківське слово виявилось сильнішим навіть конституційних постанов. Син може дожити до похилого віку, піднятися до найвищих щаблів державної кар'єри, придбати шану і славу (*vir consularis et triumphalis*), він все одно не виходить з-під батьківської влади, і вона закінчується тільки зі смертю батька. Життя зуміла обійти ряд законів: поставити іноді раба, безправна істота, «річ», вище всіх вільних, дати жінці, яка все життя повинна перебувати під опікою батька, брата, чоловіка, права, які зрівнювали її з чоловіком, - батьківська влада залишалася незламною . А. Фульвія, що відправився до Катиліне, батько-сенатор наказав повернути з дороги і вбити ; Сенека пам'ятав якогось Тріхона, римського вершника, який засік свого сина до смерті Він же розповідає, що Тарій сам тримав суд над своїм юним сином, викритим у складанні планів батьковбивства. На суд цей були запрошені родичі і сам Август. І тільки при Костянтині страту сина оголошується вбивством.

Дитину, якого «підняв» батько, купали, загортали в пелюшки і укладали в колиску. На восьмий день дівчинці і хлопчику на дев'ятий нарікали ім'я; день цей (*dies lustricus*) був сімейним святом: збиралися близькі, приносилися жертва, очищає дитини і мати, і влаштовувалося частування, що відповідало достатку батьків.

Діти в родині в епоху Середньовіччя.

Середньовіччя характеризується поступовою гуманізацією до дітей. Після Везонського собору (442 р. Н.е..) Про знаходження покинутої дитини слід було оголошувати в церкві, а близько 787 р датою з Мілана відкрив перший притулок виключно для покинутих дітей. В інших країнах розвиток йшло приблизно за тією ж схемою. Незважаючи на велику кількість літературних свідчень, медієвісти зазвичай заперечують широке поширення дітовбивства в середні століття, оскільки це не впливає з церковних записів і інших кількісних джерел. Однак якщо судити по співвідношенню підлог 156 до 100 (бл. 801 м) або 172 до 100 (13Ш р), яке вказує на вбивство законних дочок, і якщо врахувати те, що незаконних дітей зазвичай вбивали незалежно від статі, справжня частота дітовбивства в середньовіччі представляється суттєвою.

Безсумнівно, Інокентій III, відкриваючи лікарню Санто Спїріто в Римі наприкінці дванадцятого столїття, чудово знав, скїльки матерїв кидає своїх малюків в Тибр. У 1527 р один священик визнає, що «відхожі місця оголошенї криками викинутих в них дїтей». Докладнї дослїдження тїльки починаються, але, швидше за все, до шїстнадцятого столїття дїтовбивство каралося лише в одиничних випадках. Коли Вінсент з Бове в тринадцятому столїтті пише, що один батько вїчно турбувався про дочку, яка «душила своє потомство», коли лікарї скаржаться, що «знаходять дїтей на морозї, на вулицях, викинутих злими матерями», коли, нарештї, ми виявляємо, що в англосаксонській Британїї дїяла презумпція, що померлий дитина була вбита, а то й доведено їнше, для нас всї ці повїдомлення повиннї послужити сигналом для самого енергїйного вивчення середньовїчного дїтовбивства. Формальнї записи показують деякї випадки народження поза шлюбом, ї саме тому ми не повиннї задовольнятися припущенням, що «в традиційному суспїльствї люди залишаються в цнотливїсть до шлюбу», оскїльки багато дївчат ухитрялися приховати вагїтнїсть вїд матерїв, з якими спали в одному лїжку, не те що вїд церкви.